

отклонениям фактических значений показателей от базы сравнения. Так как эти методы не позволяют получить однозначную характеристику деятельности предприятия в целом при разнонаправленности отклонений значений частных показателей используется ряд методов построения обобщающего показателя.

При построении обобщающего показателя следует учитывать следующие требования:

- комплексный подход при проведении исследований, направленных на получение обобщающей оценки финансовой устойчивости;
- для оценки финансовой устойчивости используется набор частных показателей, отражающих основные результаты производственно-сбытовой деятельности предприятия;
- сведения о значениях показателей собираются из различных источников;
- в основе оценки лежит сравнение значений частных показателей с эталоном(базой сравнения);
- для оценки может быть использована одна или несколько баз сравнения;
- оценка является итогом процесса качественного и количественного исследования результатов сравнения;
- основное содержание оценки состоит в выводах, полученных при исследовании частных показателей, характеризующих отдельные стороны деятельности предприятия;
- при построении обобщающего показателя оценки, частные показатели должны быть одноравлены, т.е. рост (спад) какого-либо из них должен характеризовать улучшение деятельности объекта, а спад (рост) - как ухудшение, в противном случае их приводят к одинаковой направленности.

Перечисленные требования характеризуют основные моменты, которыми необходимо руководствоваться при оценке результатов производственно-сбытовой деятельности и, в частности, при построении обобщающих показателей.

Одними из наиболее предпочтаемых методов комплексной оценки, по-нашему мнению, являются методы таксономии. Использование данных методов

позволяет построить обобщающий показатель (таксономический показатель уровня развития), а также выполнять группировку объектов по ряду исследуемых признаков и выделять среди полученных групп наиболее типичные объекты (типопредставители), которые используются в дальнейшем анализе.

На основе методов таксономии обобщающий показатель может определяться как в статике для ряда объектов, так и динамике для одного объекта.

Группировка, как отмечалось выше, является одним из приемов комплексной оценки, который позволяет выделить в исследуемых явлениях группы и подгруппы по отдельным характерным признакам. Использование набора частных показателей для характеристики финансовой деятельности предприятий приводит к тому, что при их группировке следует учитывать совокупность признаков. Такую группировку можно осуществлять с помощью методов таксономии. Преимущества этих методов заключаются в том, что они позволяют разделить совокупность анализируемых единиц на однородные группы с учетом всех признаков, характеризующих единицы совокупности.

Группировка предприятий может осуществляться различными методами таксономии: методом дендритов, методом шаров и др. Наиболее гибкими, а поэтому и наиболее предпочтительными в экономических исследованиях, по-нашему мнению, является метод дендритов.

Оценку финансового состояния предприятия необходимо осуществлять периодически не менее четырех раз в год. Учитывая сложность выполняемых расчетов для оценки финансовой устойчивости предприятий следует использовать современные ПЭВМ, которые устанавливаются в финансовом отделе предприятия. Это позволит объективно оценить сложившееся финансовое состояние предприятия и оперативно реагировать на изменяющиеся условия на рынке, а также выявить неиспользованные финансовые резервы предприятия, разрабатывать стратегию его дальнейшего развития. ■

Summary

It is given the analysis of existing methods of appreciation financial stability of enterprises. Application of methods of taxonomy is suggested for getting complex appreciation of financial state of the enterprise and for grouping some objects according to the number of investigating signs.

Proposing methodic gives us permission of objective evaluate given financial state of the object and immediately react upon changing market situation in order to work out the strategy of development of the enterprise.

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА

В.П. Мартиненко, Державна податкова адміністрація в Сумській області

В умовах ринкових відносин будь-яке підприємство може ви-явитися банкрутом або стати жертвою "чужого банкрутства". Але уміла економічна стратегія, раціональна політика в області фінансів, інвестицій, цін і маркетингу дозволяють підприємству уникнути цього і зберегти на протязі багатьох

років ділову активність, прибутковість і високу репутацію надійного партнера і виробника. Як показує досвід західних країн, кожна фірма-банкрут "програє" по своєму в силу обумовлених обставин і причин. І все ж є єдиний універсальний рецепт від будь-якого виду банкрутства - це проведення систем-

матичного аналізу фінансового стану підприємства.

Фінансовий аналіз показує, по яких конкретних напрямленнях потрібно вести роботу, пов'язану з поліпшенням фінансового стану підприємства, дає можливість виявлення найбільш важливих аспектів і найбільш слабих позицій у фінансовому стані саме даного підприємства.

Стійке фінансове становище формується в процесі всієї виробничо-господарської діяльності господарюючого суб'єкту. Визначення його на ту чи іншу дату відповідає на питання, наскільки правильно підприємство управляло фінансовими ресурсами в період, попередній цій даті. Але всіх, хто пов'язаний з ним, в тому числі і державу, цікавить не процес, а результат, тобто саме показники фінансового стану за звітний період, які можна визначити на базі даних бухгалтерського обліку.

Крім того, дані показники повинні бути такими, щоб всі, хто пов'язаний з підприємством економічними відносинами, могли одержати відповідь на питання, наскільки надійне підприємство в цих відносинах і прийняти рішення про економічну вигідність їх продовження.

У кожного партнера (підприємства, пов'язані договорами, акціонери, банки, держава в особі податкових органів) - свій критерій економічної вигідності, тому показники фінансового стану повинні бути такими, щоб кожний партнер міг зробити висновки з точки зору своїх інтересів.

В кінцевому результаті, більше всього в хорошому фінансовому становищі зацікавлене саме підприємство, але свій інтерес воно може реалізувати тільки через забезпечення стабільних взаємовідносин з партнерами, оскільки від міцності фінансового стану підприємства залежить ступінь його економічної привабливості для постачальників, акціонерів, банків і інших юридичних та фізичних осіб, які мають можливість вибору між даним підприємством і іншими способами задоволити той же економічний інтерес.

Дуже важливо, щоб для фінансового аналізу поступала об'єктивна інформація про реальне фінансове становище підприємства, в якій зацікавлені наступні особи:

- власники підприємства (засновники і акціонери) - банкрутство означає для них втрату власного капіталу, а в деяких випадках - повне розорення;
- кредитори (банки, інвестиційні компанії, власники облігацій підприємства). В зв'язку з банкрутством підприємства вони несуть втрати від недоодержання відсотків, а в деяких випадках і від неповернення кредитів;
- керівники, спеціалісти і інші працівники - банкрутство обертається для них втратою роботи;
- ділові партнери підприємства (постачальники матеріалів, товарні та фінансові брокери, дилери по збути продукції) - при банкрутстві підприємства вони втрачають вигідні замовлення і тому несуть збитки;

- державні органи управління, включаючи податкову службу - при масових банкрутствах підприємств державний і місцеві бюджети втрачають відповідну частину надходжень у вигляді податків та відрахувань.

В даному випадку мова йде про запобігання банкрутства, тобто про такий вид фінансового аналізу, який націленний в першу чергу на виявлення як можна раніше різних упущенів в діяльності підприємств, потенційно шкідливих з точки зору імовірності настання банкрутства. Підприємство, де серйозно поставлена аналітична робота, здатне заздалегідь розпізнати небезпеку, оперативно відреагувати на неї і уникнути "неприємностей". Відомо також, що кожну хворобу лікувати значно легше, якщо вона раніше виявлена в її початковій стадії. Тому щоб забезпечити виживання підприємства в сучасних умовах, управлінському персоналу необхідно перш за все уміти реально оцінювати фінансове становище як свого підприємства, так і його існуючих і потенційних контрагентів. Ознаки кризи в діяльності підприємств виявляються перш за все в показниках ліквідності (платоспроможності) і фінансової стійкості. Тому поглиблений фінансовий аналіз починається саме з цих показників. Вступаючи в яку-небудь угоду, кожний керівник господарюючого суб'єкту перш за все цікавиться, яка платоспроможність партнера, тобто готовність і можливість його погасити кредиторську заборгованість в строк з урахуванням прийнятої учасниками форми розрахунків.

Особливостями неплатоспроможності українських підприємств-банкрутів, в порівнянні з практикою західних країн, є те, що вони психологічно і організаційно не підготовлені до ринкових відносин, оскільки звикли залежати від бюджетного фінансування різних рівнів, не володіють навиками маркетингу, не здатні швидко перебудовуватися на випуск нових видів продукції. Необхідно також відмітити, що адміністрація і, перш за все, директорський корпус, слабо володіє економічним мисленням, яке необхідне апарату управління в умовах ринкової економіки. Основні виробничі фонди і технології вище названих підприємств не завжди відповідають сучасним вимогам і навіть при досить низьких фіксованих витратах господарюючого суб'єкта, не можуть в короткий строк перебудувати організацію і технологію виробництва відповідно до умов ринку.

Неплатоспроможність може бути як випадковою, тимчасовою, так і тривалою, хронічною. Її причини: недостатня кількість фінансових ресурсів, незначний об'єм продаж і відповідно виручки, нестача оборотних коштів, затримки в надходженні платежів від контрагентів та інші.

Ознаки неплатоспроможності можна виявити вже при читанні балансу по наявності "хворих" статей і відображення збитків. Але більш строго і обґрунтовано ліквідність (платоспроможність) оцінюється при допомозі системи показників.

Найбільш узагальнюючим показником

платоспроможності являється коефіцієнт поточної ліквідності, який характеризує платіжні можливості підприємства і показує, яку частину короткострокових обов'язків підприємства можна погасити, якщо мобілізувати всі оборотні кошти. Порівнюючи розрахункове значення даного коефіцієнта з нормативним, можна визначити можливість підприємства розплатитися по своїх боргах, не допускаючи стягнення свого майна.

Поточна платоспроможність підприємства окрім коефіцієнта поточної ліквідності визначається ще двома допоміжними показниками: коефіцієнтом швидкої ліквідності та коефіцієнтом абсолютної ліквідності.

Коефіцієнт швидкої ліквідності обчислюється по більш вузькому колу поточних активів, коли із розрахунку виключена найменш ліквідна їх частина - матеріально-виробничі запаси. Це викликано тим, що грошові кошти, які можна виручiti у випадку змушеності реалізації виробничих запасів, можуть бути значно нижчими витрат по їх придбанню.

Найбільш жорстким критерієм платоспроможності є коефіцієнт абсолютної ліквідності, який показує ту частину короткострокових обов'язків, яка може бути погашена негайно.

Погіршення фінансового стану підприємства супроводжується "проїданням" власного капіталу і неминучими боргами. Тим самим падає фінансова стійкість підприємства, яку можна оцінити по співвідношенню власних і позикових коштів в активах, по темпах накопичення власних коштів, по співвідношенню довгострокових та короткострокових обов'язків підприємства, по забезпеченню матеріальних оборотних коштів власними джерелами.

Показники ліквідності і фінансової стійкості взаємодоповнюють один одного і в сукупності дають уявлення про фінансовий стан господарюючого суб'єкта. Якщо у підприємства виявляються несприятливі показники ліквідності, але воно зберігає фінансову стійкість, то в даному випадку у нього є шанси вийти із скрутного становища. Але якщо нездовільні і показники ліквідності, і показники фінансової стійкості, то таке підприємство - імовірний кандидат в банкроти.

До основних показників фінансової стійкості відносяться:

- коефіцієнт автономії, який характеризує міру фінансової незалежності підприємства від кредиторів і показує долю власних коштів в загальній сумі джерел;
- коефіцієнт забезпечення оборотних коштів власними джерелами, який характеризує наявність власних оборотних коштів у підприємства, необхідних для забезпечення його фінансової стійкості;
- коефіцієнт маневреності власних коштів, показує, яка частина власних коштів підприємства знаходитьться у мобільній формі, що дозволяє відносно вільно маневрувати цими коштами;
- коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів, який характеризує відношення залученого капіталу до власного капіталу підприємства;
- коефіцієнт забезпечення запасів і затрат власними джерелами;

В аналітичній практиці обліку застосовуються й інші показники фінансової стійкості, але вище вказаних коефіцієнтів цілком достатньо для того, щоб виявити ознаки фінансової нестійкості підприємства з точки зору небезпечності виникнення банкрутства.

Для прикладу в таблиці наведена система показників ліквідності і фінансової стійкості підприємства масового харчування, товариства з обмеженою відповідальністю "Ластівка" (м. Суми).

Із таблиці видно, що всі показники ліквідності товариства з обмеженою відповідальністю "Ластівка" знаходяться у незадовільному стані. Але показникам фінансової стійкості можна дати неоднозначну оцінку. Якщо коефіцієнти автономії, маневреності власних коштів, співвідношення позикових і власних коштів відповідають нормативним значенням, то коефіцієнти забезпечення оборотних коштів та забезпечення запасів і витрат власними джерелами значно нижчі нормативів. Підприємство ще не в кризовому стані, але його платоспроможність знаходиться на критичному рівні. Тому в умовах нестабільної економіки, коли має місце інфляція,

Таблиця 1

Коефіцієнти ліквідності (платоспроможності) і фінансової стійкості ТОВ "Ластівка"

Показники	Звітна дата			Нормативне значення
	01.01.95 р.	01.01.96 р.	01.01.97 р.	
Показники ліквідності				
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,43	1,12	0,64	2
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,68	0,43	0,21	1
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,53	0,17	0,05	2
Показники фінансової стійкості				
Коефіцієнт автономії	0,51	0,59	0,67	0,5
Коефіцієнт забезпечення оборотних коштів власними джерелами	0,23	0,21	0,20	0,1
Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,71	0,56	0,67	0,5
Коефіцієнт позикових і власних коштів	0,72	0,85	0,51	1
Коефіцієнт забезпечення запасів і витрат власними джерелами	0,35	0,32	0,23	0,6

взаємні неплатежі, спад виробництва, ТОВ "Ластівка" необхідно здійснювати систематичний щоквартальний фінансовий аналіз в направленні платоспроможності та фінансової стійкості. Це допоможе управлінському персоналу даного товариства поставити правильний діагноз

економічної "хвороби" підприємства, знайти найбільш вразливі місця в економіці господарюючого суб'єкта, запропонувати ефективне рішення по виходу із скрутного становища і, таким чином, уникнути банкрутства. ■

Summary

In the following article is given the financial analysis aimed to reveal at the earliest stages possible mistakes and omissions capable of provoking bankruptcy in enterprises.

To prevent bankruptcy a quarterly financial analysis is suggested based on the liquidity and financial stability index system.

In the article below is given a financial analysis example of the company "Lastochka" Ltd solvency and financial stability (Sumy, Ukraine).

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО АНАЛИЗА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРИРОДОЭКСПЛУАТИРУЮЩИХ ПРЕДПРИЯТИЙ

A.B. Хворост, Сумський державний університет

Радикальная экономическая реформа, осуществлявшаяся в Украине, в корне изменила ситуацию в области регулирования деятельности предприятий. В полной мере это коснулось и сферы природопользования. Сложная экологическая ситуация, сложившаяся в некоторых регионах страны, предопределила необходимость переосмысления и пересмотра концепции управления хозяйственной деятельностью. С одной стороны, деятельность предприятий-природопользователей характеризуется новыми формами отношений, привнесенными рыночно ориентированным хозяйствованием. С другой - результаты деятельности предприятий уже невозможно рассматривать вне связи их с последствиями воздействия на окружающую природную среду.

Решение задач по совершенствованию управления во многом зависит от выработки методов, схем и алгоритмов анализа, критериев оценки и системы показателей. Наиболее существенному изменению в связи с особенностями современного периода развития общества подверглась система критериев и показателей. Использование новых критериев с изменением условий их применения касается также и анализа взаимоотношений предприятий с местными органами самоуправления.

В отечественной теории и практике опыт проведения аналитических работ в области природопользования весьма значителен. Опыт функционирования предприятий природоэксплуатирующего профиля определил роль экономического анализа не только как инструмента осуществления наиболее общих функций управления - планирования, организации, координации, стимулирования и контроля - но и как средства перспективной ориентации предприятий. В этом смысле экономический анализ следует определять следующими его функциями:

- оценка деятельности путем сравнения фактиче-

ских результатов с расчетными, соизмерение результатов работы с затратами;

- выявление, изучение и измерение влияния факторов и причин недостатков в работе, источников и возможностей их устранения;
- разработка и осуществление необходимых мер воздействия с целью предотвращения нежелательных явлений;
- обобщение результатов анализа в целях комплексного изучения экономических проблем предприятия.

Таким образом, цель анализа - это содействие управлению развитием предприятия или группы предприятий с учетом как внутрихозяйственных, так и внешнехозяйственных экономических связей.

Деятельность предприятий, прямо или косвенно связанных с природопользованием, в данный момент становится все более увязанной с экологической ситуацией. Начало этому процессу положило введение платы за загрязнение окружающей среды. Вместе с тем, речь идет не об осуществлении конкретных выборочных мер, а о новом концептуальном подходе к экономическому регулированию развития эколого-экономических систем. Объективным является тот факт, что деятельность, связанная с природопользованием, прямо или косвенно отражается на состоянии природной среды. Результат такого воздействия до введения платежей не затрагивал экономические интересы предприятия, поскольку признавалось только общетеоретическое понимание результативности их деятельности. С внедрением же платного режима природопользования в системе показателей деятельности предприятий появились такие характеристики как платежи за загрязнение окружающей среды и использование природных ресурсов.

Полная структура выплат, связанных с природопользованием, в настоящее время еще не определена